

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение «Средняя общеобразовательная школа» с Аянгаты Барун-Хемчикского кожууна Республики Тыва

«Согласована»

Заместителем директора по УВР

Сергеев Ооржак Е.С.

«31» 08 2024г

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по родной (тувинской) литературе

(наименование учебного предмета, курса, дисциплины)

5

(класс)

Уровень образования: основное общее образование

Количество часов в год: 68, в неделю- 2

Уровень: базовый

Учитель: Монгуш Долаана Андреевна

Программа составлена на основе Федерального Закона от 29.12.2012 № 273 ФЗ «Об образовании в РФ», требований к результатам освоения Федеральной образовательной программы основного общего образования, РФ-тиң ӨФКС-тиң негелделеринге дүүштүр ортумак ниити өөрөдилге черлеринин 10-11 класстарынга төрөөн (тыва) литературанын чижек программазынга даянып кылдынган.

Учебник: М.А.Кужугет, Л.Х.Ооржак, Е.Т.Чамзырын «Төрөөн чогаал. 5 класс».

Кызыл, 2022.

2024-2025

Тайылбыр бижик.

5-ки класстын төрөөн чогаал эртемнинин программазын тургузарда, Тыва Республиканын ОФКС-тин негелделеринге дууштур ортумак ниити өөредилге черлеринге 5-11 класстарынга тыва чогаалдын чижек программаларынга дууштур кылдынган.

Ажылчын программа ниитизи-биле 68 шакка ажылдап кылдынган. Неделяда 2 шак.

Аас чогаалы болгаш литература кижилернин медреселин сайзырадырынга, сагыш-сеткилин байыдарынга, аажы-чанын хевирлээринге, чоннун чаагай чанчылдарын эдереринге аажок улуг салдарны чедирип турар. Ынчангаш ужен-дортен чылдардан бээр тыва литература болгаш аас чогаалы тыва школаларда ыяап ооренир, башкылаар эртемнер апаргылаан.

Программаның кол угланыышкыны дараазында сорулгаларны чедип алырынче угланган:

Тыва улустун шаандагы болгаш амгы амыдыралы-биле, хосталга, аас-кежик дээш чус-чус чылдарда чоннун демисежип чорааны-биле улустун аас чогаалы болгаш чечен чогаал оореникчилерни таныштырар болгаш оларны төөгучу езу-биле угаап өөредир.

Россиянын хөй националдыг улустарынын аразында акы-дунма хамаарылгазын коргускен чогаалдар чалыыларнын патриотчу болгаш интернационалчы сеткилдерин оттурарынга унелеттинмес ужур-дузалыг.

Улустун аас чогаалы болгаш литература аныяк салгалды чаагай идеалдарга, улусчу моральга, ужур-чурумга кижизидер талазы-биле эвээш эвес курлавырлыг болганда, оларны төрөөн чуртунга, чонунга, оон төөгүзунге чоргааралды, бойдуска, кижиге, дириг амытаннарга гуманисчи езу-биле хамаарылгалыг болурунга ужур-дузалыг.

Таарымчалыг болгаш таарымча чок маадырларнын овор-хевирлерин дамчыштыр тыва литература ак сеткилдиг принципалдыг, унелиг чуулдерни хулээп алып, деткиир болгаш четпес чуулдер-биле эптешпес, демиселчи салдарларны остуреринге дузалаар. төрөөн чогаал кичээлдери уругларны куш-ажылга кижизидеринге кезээде бараан бооп чоруур. Чогаалдарнын бир-мозулеш овор-хевирлеринин улегерлери тургузукчу куш-ажылды алдаржыдып, анаа киржиринге, ону хундулээринге аныяк салгалды кыйгырып турар.

Тыва улустун аас чогаалы болгаш чечен чогаалы Топ Азиянын база оске-даа девискээрде чоннарнын литературалары-биле тудуш харылзаалыг хогжуп, улусчу эстетиктиг принциптерге ундезилеттиниң, реализмнин оруу-биле чоруп олурап дээрзин оореникчилер билген турар ужурлуг.

Тыва чогаал кичээлдеринге чорудар ажылдарнын кол угланыышкыннары.

Тыва чогаал кичээлдеринге өөрөдилге болгаш кижизидилге ажылын чангыс аай, тудуш харылзаалыг чорудары – программаның база бир кол негелдези.

Литератураны ооредирде кол роль чогаал сайгарылгазынга онаажыр. Оон сорулгазы – чогаалдын идеялиг утказында болгаш уран-чеченинде эн-не чугула чуулдерни илередип, оон литература-тоогулуг болгаш амгы уеге ужур-дузазын тодарадырында. Сайгарылга уезинде эмин эрттир уурмек айтырыгларже чардыгып болбас. Чамдык 2-3 хире болуушкуннарны сайгаргаш, оларнын оске болуушкуннар-биле холбаазын коргузерге азы ийи-бир кол маадырларга доктаагаш, оларнын оске маадырлар-биле харылзааларын тодарадыры чугула.

Тыва чогаал эртеминиң утказы болгаш тургузуу.

5 класстарга чогаал сайгарылгазы колдуунда чогаалдын тема, идеялиг утказын болгаш уран-чеченин тайылбырлаарынче угланыр.

5 классты доозуп тура, уругларның билген турар ужурлуг кол-кол мергежилдери болгаш чаңчылдары:

чогаалдын адын, авторун билир;

өөренген чогаалдарынын утказын болгаш оон маадырларын, ында чуруп коргускен болуушкуннарны дес-дараалай билир;

шээжи-биле өөренир чогаалдарны доктаадып алыр;

сөзүглелде кандыг-бир болуушкун көргүскен узундуну ылгап билир болгаш болуушкуннарнын чылдагаанын, оларнын өске болуушкуннар-биле харылзаазын тодарадып билир;

таныыры сөзүглелди шын, медреселдиг, чугурту, аянын номчуп билир, ортумаа-биле 1 минутада 100-110 сөс чедир номчуур;

өөренип эрткен сөзүглелден денелгелерни, эпитеттерни тып, оларнын сөзүглелге ужур-дузазын тайылбырлап шыдаар;

номчаан чогаалынын база кандыг-бир болуушкун коргускен узундунун утказын делгеренгей, шилилгелиг болгаш допчулай чугаалап билир;

хемчээли улуг эвес проза чогаалынга бодуун план тургузуп билир; чогаалдын маадырынын дугайында аас-биле чугаа тургузуп билир; улустун тоолун чечен чугаадан, авторлуг тоолдардан, баснядан ылгап билир; оорөдилге номунун сөстөр утказы тайылбырлаан кезээн болгаш тайылбыр словарьны ажыглап билир;

5-ки класска төрөэн чогаалга чорудар аас болгаш бижимел ажылдарның хевирлери

Аас-биле. Сөзүглелдерни шын, медреселдиг, чугурту, аянын номчууру болгаш шээжи-биле чугаалаары.

Номчаан чогаалдарынын чамдык узундулерин делгередир, допчулай шилип чугаалаары. Айтырыгга делгеренгей харыыны бээри, чогаалдын маадырларынын дугайында чугаа тургузары. Бодунун хайгааралдарынга ундезилеттинген харылзаалыг чугаалар тургузары.

Бижимел-биле. Өөрөнгөн чогаалдарынга, чамдык узундулерге делгередир, допчулай, шилилгелиг эдертиг бижири; айтырыгга делгеренгей харыы; хемчээли улуг эвес проза чогаалынын бодуун планын тургузары; чуруктун дузазы-биле харылзаалыг чугаа тургузары; хайгааралдар дузазы-биле чогаадыг бижири.

5-ки класстын тыва чогаалга календарь-тематиктиг план. Шупту 68 шак.

№	Темазы:	Онаалга	Эрттирер хүнү	
			План-биле	Шын болуру
1	Ном дугайында сөс.	ном дугайында үлегер домактар бижиир	06.09.	
2	С.Сарыг-оол "Ном".	шүлүктү шээжилээр	07.09.	
3	Ю.Кюнзегеш "Сиген шөлүндө". Деннелге дугайында билиг.	3 деннелге тывар	13.09.	
4	С.Сарыг-оол "Эдер амытаннар". Тыва улустун аас чогаалы-биле холбаалы.	таблицаны долдурар	14.09.	
5	Тыва улустун аас чогаалы.Тоолдар.	номчуур "Аксагалдай ашак"	20.09.	
6	Хуулгаазын тоолдар. «Тос оолдуг Доктагана кадай».	хуулгаазын чүүлдерни бижиир	21.09.	
7	«Тос оолдуг Доктагана кадай». Тоолдун хуулгаазын онзагайлары.	Кроссворд тургузар	27.09.	
8	"Балыкчы Багай-оол"	тоолга чурук чуруур	28.09.	
9	"Балыкчы Багай-оол". Тоолда Дангынанын омур-хевирин чурааны.	Синквейн «Тоол»	04.10.	
10	"Чангыс ой аъттыг үш алышкы".	деннелгелерни ушта бижиир	05.10	
11	"Чеди иелиг Чес-Мыйыс".	Ава дугайында үлегер домактар бижиир	11.10.	
12	"Кускун биле Үгү". Эпитет дугайында билиг.	Күске биле Үгүге характеристика бээр	12.10	
13	Л.да Винчи "Итпиктер болгаш оларнын оолдары". "Пеликан".	притчага чурук чуруур	18.10.	
14	Фольклорнун биче хевирлери. Үлегер домактар болгаш чечен сөстөр.	айтырыгларга харыылаар.	19.10	
15	Б.Будуп «Тыва улустун үлегер домактары болгаш чечен сөстери»	Мөзү-шынар темазынга 3 үгер домак бижиир	25.10.	
16	Бурят улустун аас чогаалы. Триада.	1 триаданы шээжилээр	26.10	
17	Фольклорнун биче хевирлери. Тывызыктар.	дириг амытаннар дугайында тывызыктар бижиир	08.11.	
18	Кудажы К-Э. К. "Кым эн ажыктыгыл?". Авторлуг тоолда мөзү- шынар темазын чырытканы	Уран-чеченин сайгарарынга белеткенир	09.11.	
19	Кудажы К-Э. К. "Кым эн ажыктыгыл?" Тоолдун уран-чечени.	Рольдап номчурунга белеткенир	15.11.	
20	М.Эргеп "Чартык арбай". Тоолдун кижизидикчи утказы.	Синквейн "Тараа".	16.11.	
21	Ч.Чулдум "Тараанын тывылганы"	Аыш-чем дугайында 3 тывызык бижиир	22.11.	
22	С.Сурун-оол "Карактар дугайында маргылдаа".	Мөзү-шынар темалыг 2 үлегер домак бижиир.	23.11.	
23	М.Эргеп "Хек чуге ыраажы	Синквейн "Өг-буле"	29.11.	

	болганыл?" Авторлуг тоолдар.			
24	О.Сувакпит "Арзылан биле Пар". Басня дугайында билиг.	басняны шээжилээр	30.11.	
25	С.Серен "Ном биле Портфель".	Басняны шээжилээр	06.12.	
26	Л.Иргит «Теве». Басняда диригжидилгелернин салдары.	И.Крыловтун басняларын номчуур	07.12	
27	Крылов И. А.«Каарган болгаш дилги» Чогаал теориязы.Диригжидилге дугайында билиг	Диригжидилгеге чижектер тывар	13.12.	
28	Чадамба Л. Б. «Аян-чорук». Уруглар чогаалчызы Л.Чадамба-биле таныжылга.	Чогаалды төндүр номчуур	14.12	
29	Л.Чадамба «Аян-чорук». Тоожунун уран-чечени.	Таблицаны долдурар	20.12.	
30	Л.Чадамба «Аян-чорук». Уругларнын овур-хевири чурааны.	Марта Агбаановичиге характеристика бээр	21.12.	
31	Л.Чадамба «Аян-чорук». Чогаалда улустун аас чогаалын ажыглааны	Синквейн «Аян-чорук»	27.12	
32	Өлчей-оол М. К. «Тергелиг аът» («Хөөрээрниц чугаалары» деп номдан)	Чогаалга план тургузар	28.12.	
33	О.Саган-оол «Эжишкилер». Чечен чугаанын тема, идеязы.	Найырал дугайында үлегер домактар бижиир	10.01.	
34	Саган-оол О. К. «Эжишкилер». Чечен чугаада кижилер аразында найыралдын салдары. ЧТ Пейзаж.	«Эжишкилерде» пейзажты ушта бижиир	11.01.	
35	Сувакпит О.«Аът чарыжы».	Аътты чуруур	18.01.	
36	ЧСК. Чогаадыг «Эр кижинин үш оюну».	Чогаадыгны доозар	24.01.	
37	Р.Лудуп «Таваар, маажым бадып келгеш»	Синквейн «Кулун»	25.01.	
38	М. Эргеп «Өдүгенде чайлаг» (тоожудан эгелер). Тоожунун тема, идеязы.	Диригжидилгелерни тывар	31.01.	
39	М.Эргеп «Өдүгенде чайлаг». Тоожунун дылынын онзагайы.	Пейзажты ушта бижиир	01.02.	
40	М.Эргептин «Өдүгенде чайлагда» бойдус чурумалы.	Иви дугайында бижиир	07.02.	
41	ЧСК. Чогаадыг «Тожуну көрбээн кижи...»	Чогаадыгны доозар	08.02.	
42	Суваң Ш. М. «Кара-Баштыг». Уран- чечени.	Деннелгелерни тывар	14.02.	
43	Ш.Суван «Кара-Баштыг». Кара- Баштыгнын дидим чоруу.	«Тоол чурттуг оол» - номчуур	15.02.	
44	Суваң Ш. «Хүн-Херелден аалчылар»- фантастиктиг чогаал	Чогаалды төндүр номчуур	21.02.	
45	Суваң Ш. «Хүн-Херелден аалчылар». Каа, Биинин Сылдыс-биле ужуражылгазы.	Космоска хамаарышкан тывызыктар	22.02.	
46	Ш.Суван «Хүн-Херелден аалчылар». Сылдыстын космос дугайында бодалдары.	Таблицаны долдурар	28.02	

47	Куулар Н. Ш. «Танаа-Херелдин чуртунда». Фантастиканын аргаларын ажыглааны	Чогаалды төндүр номчуур	01.03	
48	Н.Куулар «Танаа-Херелдин чуртунда». Элдептиг куйнун чажыды.	Утказын тайылбырлаар: чеп, доскуулчу	07.03	
49	Н.Куулар «Танаа-Херелдин чуртунда». Тоожуда танывазы оран.	Чогаадыг юижииринге белеткенир.	08.03	
50	ЧСК. Чогаадыг «Танаа-Херелдин чуртунче барган сен бе?»	Чогаадыгны доозар	14.03	
51	Донгак Э. «Буянныг амытаннар». Шиинин дылынын онзагайы.	Чогаалды төндүр номчуур	15.03	
52	Э.Донгак «Буянныг амытаннар». Буянныг мөзү-шынарлыг болуру.	Айтырыгга харыылаар №1-4, арын 189	21.03	
53	С.Пюрбю «Ынак Тывам». Шүлүктүң тургузуу.	Чогаадыг-чурумал «Төрээн Тывам»	22.03	
54	О.Сувакпит «Россияга алдар»	Шээжилээр.	04.04	
55	А.Үержаа «Ие дылым».	Шүлүктү шээжилээр	05.04	
56	Сарыг-оол С. А. «Маадыр Чүргүй-оол».	Чүргүй-оол дугайында дыннадыг	11.04	
57	М.Джалиль «Укчугаштар».	Эпитеттерни ушта бижиир	12.04	
58	М. Сундуй «Дайынчылар» («Эки турачы аъттыг эскадрон» деп номдан).	Дыннадыг «Суурум чурттуг эки турачылар»	18.04	
59	М.Сундуй «Дайынчылар». Он санитар кыстар.	Вера Байлак дугайында бижиир	19.04	
60	О.Сувакпит «Кечил-оолдун солдаттары» - эрес маадырлар.	Шээжилээр	25.04	
61	Ю.Кюнзегеш «Эзимнернин ыры»	Айтырыгга харыылаар №4-6, арын 200	26.04	
62	С.Сүрүн-оол «Ус-кушкаш»	Уран-чеченин сайгарар	02.05.	
63	С.Сүрүн-оол «Ус-кушкаш». Төлөвилел «Тыванын куштары»	Мөзү-шынар темазынга үлегер домактар бижиир	03.05.	
64	К.Аракчаа «Сыын мунупкан».	Бойдус чурумалын ушта бижиир	10.05.	
65	М.Күжүгет «Азыранчып чорааш...». Чечен чугаанын тема, идеязы.	Чодураажыктын овур-хевирин бижиир	16.05.	
66	М.Күжүгет «Азыранчып чорааш...». Кол маадырнын кылган чоруу.	Тыва улустун төрелинге хамаарыштыр чанчылдарын бижиир	17.05.	
67	В.Санги «Тулаага ужуражышкын».	Кырган-авага болгаш авага характеристика бээр	24.05.	
68	Чыл дургузунда өөрөнгенин катаптаары. Хыналда тест.	Ооренген чогаалдарын катаптаар.	26.05.	